

ANTROPOLOJİ

Claude LEVI-STRAUSS'dan
çeviren : Ümid MERİÇ

Tanımı zor olan kardeş-ilimler :
antropoloji, etnoloji ve etnografya

Konusu insan veya toplum olan birçok ilim var. Antropolojinin bu ilimlerden farkı, yalnız kendisine ait bir araştırma alanına sahip olması değildir. Gerçi konusu, daha çok «ilkel» veya «yazısız» denen toplumlardır, ama tam da bu toplumlar yok olmağa veya ayırıcı özelliklerini kaybetmeğe başladıkları sırada gelişmiştir, antropoloji. Üstelik, son yirmi otuz yıldan beri, bazı antropologlar, «medenî» denen toplumları da inceler olmuşlardır. Demek, antropolojinin kesin bir konusu yok. Onun başka insan-ilimlerinden farkı, meseleleri ele alış tarzıdır. Antropoloji, bu farklı görevinin bilincine toplum olaylarını incelerken vardı. Bu olaylar her zaman, batı toplumlarının sahnesi olduğu olaylardan, daha basit değildi; ancak onlardan çok başka idi. İşte bu başkalık anlaşıldığı içindir ki, toplum hayatının en genel ve en esaslı özelliklerinin neler olduğu ortaya çıkabildi. Bu bakımdan antropolojinin insan-ilimlerinin bütünü içindeki yeri ile astronominin tabiat-ilimlerinin bütünü içindeki yeri birbirine benzetilebilir. Antropoloji, insanı en uzak tezahürleri içinde in-

(*) Bu makale DİOGENE dergisinin (Gallimard Yayınevi) Nisan-Haziran 1975'de çıkan 90'inci sayısından tercüme edilmiştir. Makalenin tamamı Encyclopedia Italiana için kaleme alınmıştır.

celer. Zaman, mekân ve ruhdaki mesafedir bu. Antropologun görme gücünü zayıflatan bu uzaklık, zaruret fazilet kılınarak, onun incelemekte olduğu olayların en esaslı özelliklerini yakalamasını mümkün kılar.

Aradaki mesafe, önce tarafsız olabilmeyi sağlar. Gözlemci bu sayede yalnız inançlarından, tercihlerinden, ön-yargılarından değil, ama — ve bilhassa — alışılmış düşünce yollarından da kendisini kurtarabilir. Antropologun amacı dürüst ve tarafsız bir gözlemci olabilmektir. Meselelerini ve vardığı sonuçları yalnız kendisi gibi dürüst bir gözlemci tarafından değil, dünyanın bütün gözlemcileri tarafından prensip olarak — kabul edilebilecek bir tarzda ifade etmeğe çalışır. Yeni zihin kategorileri şekillendirir; mekân ve zaman, zıtlık ve çelişki kavramları getirir ve onları benimsetmeğe çalışır. Bu kavramlar belli bir toplumsal deneyi, bir başka toplumsal deneyin kalıbına oturtmağa yarar.

Antropologun bu mutlak tarafsızlık çabası, ikinci olarak, olayların beşerî bir manâ taşıdığı ve — fikir ve duygu olarak — ancak tek tek kişilerin şuuru için anlaşılabilir oldukları bir alanda söz konusudur. Antropolog, dış dünyadan bir gözlem yapmakta, sonra bunu kendisi ve okuyucusu tarafından yeniden içerden-yaşanacak bir biçimde inşa etmektedir. Antropolojide sebebe bağlayarak yapılan açıklama ile, anlayarak açıklama arasında bir fark yoktur. Anlama, ispat yollarından biridir antropoloji için. Nesnel olarak çok uzak, ama onu yaşayan insanlar için çok somut olan olayların bütün gizlilikleri içinde yakalanabileceğinin ispatıdır. Toplumdaki olaylar birbirinden kopuk parçalara indirilemez. Bunlar, insanlar tarafından yaşanan olaylardır ve onların bu öznel yönü, nesnel özellikleri kadar gerçeğin bir parçasıdır.

Nihayet antropolojinin bir başka özelliği de, bütüncü olmasıdır : toplum hayatı bütün yönleri birbirine bağlı olan organik bir sistemdir. Gözde yöntemi : monografidir. En çarpıcı örneği Raymond Firth tarafından verilmiştir bu yöntemin. Firth Pasifik'lerdeki Tikopia adasını incelemiş ve kırk yıl boyunca yürüttüğü çalışmalarını altı cilt halinde topladı.

mıştır. Bu çalışma, bütün örgütü kişilerarası ilişkiler üzerine kurulu olan küçük bir toplumun hem tarihi, hem de fonksiyonel açıdan tetkikidir. Kişilerarası somut ilişkiler, modelini akrabalıkta bulur. Onun içindir ki antropolojide, akrabalık ilişkilerinin incelenmesi çok önemli bir yer tutar. Çağdaş hayatın hâlâ akrabalık üzerine kurulu olan bazı kesimleri de bu yüzden antropologun ilgi alanına girer.

Fizik ve tabiat ilimlerinde laboratuvar deneyleri ne ise, antropolojide de monografik çalışmalar odur. Şu farkla ki, antropolojide deney, gözlemden ve varsayımdan önce gelir. Antropolojinin konusu olan küçük toplumlar, hazır deneylerdir ve antropologun onlar üzerinde etkili olabilmek için ne vakti, ne de araçları vardır. Antropolog deneylerini hazır olarak bulur, onlara müdahale edemez. Deneylerini laboratuvara sokmak, aralarında karşılaştırmalara girişmek, ortak taraflarını ve ana özelliklerini ortaya çıkarmak için, yerlerine modeller koymak zorundadır. Model, bir semboller sistemidir : hem deneyin ayırıcı özelliklerini koruyan, hem de bir takım değişkenler ekleyip çıkarmak ve onları geliştirmek suretiyle bu sistemde bir takım değişiklikler yapma imkânını veren bir semboller sistemi.

Antropoloji, biri deneye dayanan, öteki tümünden-gelimci olan bu iki yöntemden kâh birini, kâh ötekini kullanabilir. Bu yüzden de insan-ilimlerinin bütünü içinde kendine has bir yeri vardır. Antropoloji, diğer insan-ilimlerinin hepsinden fazla, özneliği nesnel bir ispat vasıtası yapmağa çalışır. Alandaki antropologun zihninde o anda yalnız deney vardır ve dünyasını bu deney şekillendirir. O ortamdan ayrılınca zihninde başka işlemler başlar. Bu yeni işlemler, eskilerini yok etmez ama deneyi model haline getirir. Bu model üçüncü bir basamakta başlangıçta yaşamış olduğu deneye yeni boyutlar kazandırarak dönmemizi sağladığı ölçüde değer arzeder.

Amaçlardaki ve yöntemlerdeki bu karmaşıklık, antropoloji ile ilgili terimlerin neden süre muğlâk kaldığı konusunda da bizi aydınlatır. XVIII. asrın sonundan XX. asra kadar çalışmalarda hangi tarafa ağırlık verilmişse, ona göre yapılan çalışmaya bazen etnografya, bazen et-

noloji, bazen de antropoloji denmiştir. Bu üç terim bilim dünyasında geçerliliğini hâlâ korumaktadır. Ama yine de bu üç kelimeyle tek bir araştırmanın arka arkaya gelen safhalarını isimlendirmek yolunda genel bir eğilim karşımıza çıkmaktadır.

Kısaca denilebilir ki :

Etnografya : Diğer toplumlardan farklı olan taraflarıyla ele alman insan zümrelerinin gözlenmesi, tasvir ve tahlil edilmesidir. Amacı, her zümrenin yaşayışını, gerçeğe mümkün olduğu kadar yakın bir şekilde verebilmektir. Çalışmalarını monografilerle yürütür.

Etnoloji; Önceleri ırkların, her ırkın ayırıcı özelliklerinin ve yer yüzüne dağılımlarının tetkiki olarak tarif ediliyordu. Bugün ise, daha çok etnograflar tarafından alandan toplanan belgeleri karşılaştırmalı olarak inceleyen çalışmaya verilen addır. Demek ki etnoloji, bir araştırmanın ikinci basamağını teşkil ediyor.

Antropoloji; Gittikçe yaygınlaşan bir kullanıma göre, ilk iki basamağı içine alır ve onlara bir üçüncüsünü ilâve eder : etnografların derlediklerini, etnologlar sistemleştirir. Son basamakta ise, bu veriler insan hakkındaki genel bilginin emrine sunulur. Böylece genel'e varmayı hedef edinmiş olan diğer insan-ilimleriyle (tarih, dil-bilim, psikoloji ve felsefe gibi) bir dialog kurma imkânı doğar.

Demek ki antropoloji ile etnolojinin ilişkisi, etnoloji ile etnografyanın aralarındaki ilişki türünün aynıdır. Bunlar üç ayrı bilim dalı değildir, aynı konuyu farklı görüş açılarından da incelemeler. Tek bir çalışmanın üç ayrı basamağı, üç âni'dirler. Birbirlerinden ayrı olarak düşünülemezler. Öyle ki, bugün bütün antropologlar alan araştırmalarına (ingilizcesi ile söylersek field-work) mutlak bir öncelik tanıyorlar. Kendileri ömür boyu etnograf da kalsalar, sadece karşılaştırmalar yapacak olan etnolog da olsalar, veya yalnız teorilerle meşgul olan antropologluğu da seçseler, bu araştırmacıların hiçbiri ilk tecrübeden vazgeçemiyor.

Kullanılan terimler ve araştırma biçimleri üzerindeki uzlaşmayı, yine de mutlak kabul etmemek gerekir. Bugün var olan bu uzlaşma, uzun zaman süren bir gelişme sonunda or-

taya çıkmıştır. Bu uzlaşmayı anlamak için, antropolojik çalışmaların başına kadar inmek ve hangi tarihî merhalelerden geçerek bugüne gelinmiş olduğunu bilmek zorundayız.

Tarihe bir bakış

İnsanoğlu her zaman, toplum içinde yaşayan âdetlerin ve müesseselerin daha eski şekillerini bilmek istemiştir. Yalnız kendininkiler değil, başka toplumlarınkiler, yabancı toplumlarınkiler de ilgisini çekmiştir. Bu merak Büyük İskender ile Asya'ya gelen tarihçilerde karşımıza çıktığı gibi, Ksenofanes'de, Herodotos'da, Pausanias'da da vardır. Daha spekülâtif bir seviyede kalmakla beraber, Aristoteles ve Lukretius için de aynı şey söylenebilir. İslâm âlemine gelince, XIV. asırda yaşayan büyük seyyah İbn Batuta ile tarihçi ve fikir adamı İbn Haldûn antropolojik zihniyetten hiç de uzak değildirler. VII. asırdan itibaren Hindistan'a giden Çin'li budist rahipler de öyle.

Ortaçağda Avrupa'nın Doğu'yu keşfedişi Plan-Carpin ve Rubruck'un hikâyeleri ile mümkün olmuştur. Bunlardan birincisi XIII. asırda Papa tarafından, ikincisi IX. Louis tarafından görevlendirilerek Moğolistan'a yollanmışlardır. Ama Asya'yı Avrupa'ya asıl tanıtan XIV. asırda Çin'de uzun süre kalan Marco-Polo'dur. Rönesansın başlarında daha sonraki antropolojik düşüncenin kendilerinden fıskıracağı pekçok kaynakla karşılaşırız. Yukarıda adı geçen eserlere şunlar da eklenebilir : Türklerin Akdeniz ve Doğu Avrupa'ya yaptıkları seferlere bağlı olarak doğan eserler, Aristoteles'in barbarlarla ilgili görüşlerine dayanan hikâyeler, görünüşleri ve gelenekleriyle insana dehşet veren vahşî kavimler hakkında Antikite fantezilerini tekrarlayan Ortaçağ folkloru ve nihayet dünyanın yeni keşfedilen yerlerinden, Afrika'dan, Okyanusya'dan, Amerika'dan akan ve bu ülkelerin ilk seyyahlarının hikâyelerinde raslanan bilgiler... Amerika için Jean de Léry ve André Thevet gibi Fransızların ve Hans Staden gibi Almanların yazdıkları (XVI. asır).

Seyahatnameler ve onlara dayanarak yapılan derlemeler XVI. asırla beraber büyük bir itibar kazanır. Bunlar arasında en eskileri Alman Johannes Boehme'nin «Omnium Gentium Mores»i (1520), İsviçreli Sebastien Münster (1544) ile

Fransız André Thevet'nin (1575) «Kozmografya»larıdır. İngiltere'de XVI asırda Richard Hakluyt'un gezi koleksiyonları, Almanya'da XVII. asra kadar devam edecek olan Téodore de Bry'nin «Büyük Seyahatler»i, yine İngiltere'de Samuel Purchas'ın «Purchas his Pilgrimage»i (1613) çıkmaya başlar.

Gerçek anlamıyla XVII. asırda başlayacak olan antropolojik düşüncenin temelinde işte bu muazzam seyahat edebiyatı yer almaktadır. Daha o yıllardan itibaren, antropolojik zihniyette üç ayrı eğilim kendini belli eder :

a) Natüralistler : Linnée, Buffon, Camper, White ve Blumenbach gibi yazarlar hayvan türü içinde, insan türünün yerini belirlemek ve insanoglununun tek bir kökten mi, yoksa farklı köklerden mi geldiğini bilmek isterler.

b) Moralistler ve filozoflar : Fransa'da Montaigne'in öncülüğünde Montesquieu, Fontenelle, Rousseau, Diderot. Onlardan başka d'Alembert, Condorcet, Turgot. Bu üç düşünürün hazırladığı Saint-Simon ve Comte, sonra her ikisinin de öğrencisi olan Durkheim ve Durkheim'ci okul. İngiltere'ye geçerse Hume'dan Adam Smith'e kadar uzanan İskoçyalı filozoflar zinciri ve Almanya'da Kant.

c) Nihayet çalışmalarını daha metodlu bir sınıflamaya ve daha esaslı bir temele dayandırmak isteyen XVIII. asır derlemecileri : Danimarkalı Jens Kraft (1760), Fransız Démeunier (1776) ve antropoloji ile etnoloji tabirlerini bugüne çok yakın bir anlamda kullanan İsviçreli Chavannes (1788). Etnografya kelimesi 1790'larda Almanya'da belirir ve Ampère 1831'de Collège de France'da yaptığı derslere etnoloji adını verir.

Antropolojik düşüncenin tarihi incelenirken, üzerinde ayrıca durulması gereken iki eser vardır; hacim bakımından birbirine benzemeyen, ama birer dönüm noktası teşkil eden iki eser. Bunlardan birincisi 1724'de basılmıştır. P. Lafitau imzasını taşır : «Amerika'daki Vahşilerin Âdetleri». Kitapta yeni dünyada yaşayan yerlilerin âdet ve teknikleri ile Avrupa kıtasında yaşayan kavimlerin en eski medeniyetleri karşılaştırılır. 1730'da basılan ikinci eser ise Giambattista Vico'nun «Scienza Nuova» (Yeni İlim)sıdır. Vico, kartezyen geleneği kırarak, insanı içe-bakışla değil, yarattığı kültür eserlerinden ve bilhassa dil'den hareket ederek tanımak ister.

Ne var ki modern antropolojik düşüncenin «kanatlanış»ı çok daha sonraları, XIX. asrın on yıllık bir dönemi içinde gerçekleşmiştir. Bu verimli yıllarda şu eserler kaleme alınmıştır: Maine'in *Ancient Law*'u (Eski Hukuk) ve Bachefon'un *Das Mutterrecht*'i (1861), Fustel de Coulanges'ın *La Cité Antique*'i (Antik Site) (1864), McLennan'm *Primitive Marriage* (İlkelerde Evlilik) ve Tylor'un *Researches into the Early History of Mankind*'i (İnsanlık Tarihinin En Eski Devirleri Üzerinde Araştırmalar) (1865); yine Tylor'un *Primitive Culture* (İlkel Kültür) ve Morgan'm *Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family*'si (Akrabalık ve Hısımlık Sistemleri) (1871).

Bundan sonraki yılların ise bambaşka bir önemi vardır. Antropolojik gelenekte başından beri bir arada yaşayan iki eğilim, iki fikir ailesi o yıllarda ayrılmış, birbirinden kopmuştur. Bu kopuş daha sonraki bütün gelişmeler üzerinde etkili olmuştur. Çatlama, kendini önce «tek-genci» denenlerle, «çok-genci» denenler arasındaki tartışmada hissettirmiştir. Yeryüzünde çeşitli insan ırkları yaşamaktadır. Bu ırklar tek bir ağacın çeşitli dalları mıdır, yoksa ayrı köklerden mi gelmektedirler? Bu görüşlerden ilki, *Kitab-ı Mukaddes*'inkine uygundu. Onun için insanın yapısı hakkındaki her sorunun küfür sayıldığı, ruh ve toplum düzeninin temellerinin tartışma götürmez kabul edildiği bir devirde sadece bu cevap, geniş bir kabule mazhar görülecekti. Ancak «tek-genci» görüş, mevcut toplum düzenine karşı gizli bir tehdit idi : eğer bütün insanlar ortak bir kökten geliyorsa, demek mevcut âdetler tenkit edilebilir ve yeni taleplerde bulunulabilirdi. Gerçekten de bu görüşler, esir ticaretine karşı yürütülen mücadele ile atbaşı beraber gidiyordu. Oysa bu ticaretten büyük menfaati olanlar vardı. Onlar da ırklarının farklı olduğunu ve beyazlarla siyahların ortak bir kökten gelmediklerini ileri sürüyorlardı. Kısa zamanda tartışma daha teknik bir biçim aldı ve böylece etnoloji ile antropoloji terimleri birbirinin zıddı olarak ayrı anlamlarda kullanılmağa başlandı.

O yıllarda etnoloji, insanlığı ırk, dil, kültür gibi birbirinden farklı zümrelere ayırarak inceleyen bilgi dalının ismidir. Bu zümrelerin geçmişi neydi, karşılıklı temasları nasıl olmuştu... bütün bunlar inceleniyor, araştırılıyor, ama ırkların başlangıçta hep tek bir kökten geldikleri varsayılı-

yordu. Buna karşılık, antropoloji farklılığın deneysel gözlemleriyle yetinmiyor, bu farklılığın anatomik ve fizyolojik temeli de keşfetmek istiyordu. İnsanlığı ırklara ayırarak tahlil etmek, ırkların birbirleriyle olan ilişkilerini ve insan türünün hayvan türü ile olan ilişkisini ortaya çıkarmak imkânını verecekti. Antropoloji sözde biolojik ve müspet temellere dayanıyor ama gerçekte her türlü ırkçı peşin hükme yataklık ediyordu. Devrin ahlâk anlayışına ve toplum düzenine, yeni doğan sömürgeciliğin iktisadî çıkarlarına ters gelmiyordu. Hiç değilse belli bir istismara, etnolojiden çok daha elverişliydi. Zira bu bilgi dalında ideolojinin payı hâlâ büyüktü. Etnoloji ise, kültürlerin farklılığına, inançların ve âdetlerin karşılaştırılmasına dayanan içtimâî bir tenkidin tohumlarını taşıyordu.

Fiziki Antropolojiye dair

Antropoloji ile etnoloji birbirlerinden bağımsız olarak doğdular. Başlangıçta aralarındaki fark büyüktü. Birincisi kaynağını biolojik verilerden alıyor ve müspet bir bilim dalı olduğunu ileri sürüyordu. Öbürünün ise temelinde felsefi ve ahlâkî görüşler, beşerî kaygılar vardı. Ama önce Anglo-Sakson ülkelerinde, daha sonra başka yerlerde, antropoloji tabiri bu iki ayrı eğilimin bütününe kucaklayan çalışmalara verilen ad oldu. O zaman fizikî denilen antropolojinin kendisini kâh sosyal, kâh kültürel denen antropolojiden kesinlikle ayırması gerekti.

Etnologların incelediği insan zümreleri birbirlerinden ırkları ile yani somatik özelliklerle mi, yoksa dil ve kültür gibi özelliklerle mi ayırılacaklardı? Uzun uzun tartışıldı bu mesele. Beşerî paleontoloji çalışmalarında fizikî antropolojinin büyük önemi vardı. Çünkü kemik kalıntıları elimizde kalan nadir ve çok defa da tek belge idiler. Ama fizikî antropologlar, tarih öncesinden kalan âletleri de ırkî özelliklere bağlanabilecek olan anatomik uzantılar diye kabul etmeğe başlayınca, etnologlardan itirazlar yükselmeye başladı. Önce Horatio Hale (1817-1896) sınıflamalarda dillerin ve kültürlerin esas olarak alınması gerektiğini öne sürdü. Onu bu yolda Franz Boas (1858-1942) izledi. En önemli makalelerini «Race, Language and Culture» (Irk, Dil ve Kültür) (New-

York, 1940) da bir araya toplayan yazar, dil olaylarına ve kültür tezahürlerine verdiği değeri bir kere daha belirtmiş oluyordu.

Etnologların fizikî antropoloji çalışmalarına duydukları güvensizlik birkaç şekilde açıklanabilir. Evvela antropologlar ırkı tarif ederken sadece gözle görülen somatik özelliklere yer veriyorlardı : boy, saç rengi, kafatası şekli, saçın kıvrıklığı veya düzlüğü gibi. Tuhalm ki bütün bu özellikler arasında bağlantılar kuruldu. Bir de aynı derecede gerçek olduğu halde gözle görülmeyen özellikler var. Onlar birbirine nasıl uydurulacak? Sonra üzerinde durulan özellikler, mutlak olarak tarif edilemez. Bunlar belli bir ölçü içerisinde söz konusudurlar, yani çizilen sınırlar ister istemez keyfidir. Bu ölçüler hissedilmeyecek kadar ufak derecelerde artıp azaldığından, araştırmacının şurada veya burada kurduğu basamaklar ancak sınıflamak için seçmiş olduğu olay tipleri için geçerlidir.

Yalnız bu kadarı bile, ırk kavramının ne denli zayıf bir kavram olduğunu göstermeye yeter. En basit şekliyle ırkları siyah, sarı ve beyaz diye ayırsak, bu ayırım birbirinden çok farklı olan sayısız kültürle karşı karşıya bulunan etnologa ne bakımdan faydalı olabilir? Kaldı ki, bu kültürleri belli bir ırka bağlamaya imkân olmadığına dair sayısız örnek var önümüzde. Bugün yaşamakta devam eden veya asırlarca önce yaşamış olan kültürlerin sayısı, en kılı kırk yaran antropologun sıralayabileceği ırk sayısından kıyaslanamayacak kadar fazla : birkaç binin yanında bir kaç on nihayet. İki dizi arasındaki bu fark, bir asırdır, fizikî antropologlarla etnologların niçin bir arada çalışma imkânını bulamadıklarını açıklar.

Kaldı ki insan zümrelerini ırklara ayırmak için başvuru özellikler şayet çevreye uyum dolayısıyla ortaya çıkan özellikler değil ise bir anlam ifade edebilirler. Yoksa hiçbir değerleri yoktur. Çünkü şu veya bu zümrede varoluşları uzak bir menşeden değil, tabii bir ayıklamanın sonucu olmalarından ileri geliyor demektir. Ne yazık ki fizikî antropologların vaktiyle ırkî özellikler olarak seçtikleri bütün unsurların, çevreye uyum sonucu ortaya çıktığı teker teker ispat edilmiştir. Yerlerine konmak istenen yeni özelliklerin de aynı âkibete uğramayacağını kim temin edebilir?

İşte XIX. asrın ikinci yarısında Huxley ve Wallace gibi Darwin'ci geleneğe bağlı âlimler, biyolojist olmalarına rağmen, kendilerini etnologlara daha yakın hissetmişlerdir. O devir fizikî antropolojideki «değişmezci»lerle etnologlar arasındaki tartışmanın en yoğun olduğu dönemdir. Etnologlar, antropologlardan çok daha gönüllü olarak, bütün insanların tek bir kökten geldiğini kabul ediyorlar ve bu sebepten insanlar arasında bugün görülen farklılıkların açıklanmasında evrim görüşüne büyük bir yer ayırıyorlardı. Tylor bunun güzel bir örneğidir.

Evet etnologlar bir takım itirazlarda bulundular ama sonunda antropologlarla yan yana çalışmayı kabul ettiler. Üstelik, istemeyerek, hatta zaman zaman pişmanlık duyarak, onların isimlerini araştırmalarının bütününü ifade etmek için kullanmağa başladılar. İşte antropolojinin yalnız kendine has olan durumu da budur. Tarif gereği bir insan ilmidir; ama hem yüzde yüz insanî olan ilimlere dayanmaktadır, hem de tabiat ilimlerine. Çünkü fizikî antropoloji bugün de tabiat ilimlerine bağlı olarak çalışmalarını yürütmektedir. Fizikî antropolojide kullanılan bilgiler ve biyolojik araştırma metodları göz önünde bulundurulursa, bu ikili aidiyet daha da kolay anlaşılır. Yalnız bu durum herkes için aşikâr olması gereken bir durumu gölgelememelidir : daha XVIII. asırda belirtildiği gibi, insan da evcil bir hayvandır ve üstelik kendi kendini ehliştirmiş olan tek hayvandır. Bu yüzden fizikî antropoloji de bir insan ilmi sayılabilir. Köpek türleri arasındaki farklılıkları sadece tabii sebeplerle izah etmeğe kalkarsak abese varırız. Bu farklılaşmada insanoğlunun müdahalesi de çok etkili olmuştur. Tıpkı bunun gibi, insan zümreleri arasında bugün gözlediğimiz fizik farklılıklar geçmişteki toplumların birbirine benzemeyen varlık biçimlerine bağlanabilir. Tersine, bu biçimler, bu farklılıklardan doğmuştur denilemez.

İnsanoğlunun hayvani şekillerden başlayarak nasıl bir gelişme izlediği, anatomik ve fizyolojik özelliklerle birbirinden ayrılan ırk denen zümrelere bugün nasıl olup da ulaşmış olduğu konusu insanın tabii olarak incelenmesiyle anlaşılmaz, anlaşılabilir. Çünkü insanın evrimi, diğer canlı türlerinin gelişmesini düzenleyen şartlardan tamamen farklı şartlar içinde olmuştur. Dil doğduğu andan itibaren, insan-

ođlu Őuuruna varmasa da, tűrűnűn daha sonraki geliŐme bi-
 imleri űzerinde etkili olmađa baŐlamıŐtır. Bűtűn insan top-
 lumları fiziki varlıklarının Őartlarını bir takım karmaşık ku-
 rullarla deđiŐtirirler : yakın akraba ile evliliđin yasaklanma-
 sı, andogami, egzogami, belirli bir akraba tűrű ile tercihli
 evlilik, poligami veya monogami, ve ister sistemleŐtirilmiŐ,
 ister sistemleŐtirilmemiŐ olsun toplumla, iktisadi ve ahlaki
 hayatla veya sanatla ilgili bir sűrű kural.

Bu konuda tabiat ilimlerinin kullandığı bilgi ve metod-
 lara baŐvurmasına rağmen fiziki antropoloji, belli bir canlı
 tűrűnde toplum hayatının, dilin, ve bir deđerler sisteminin
 ortaya çıkıŐının getirdiği anatomik ve fizyolojik deđiŐiklikle-
 ri inceler. İŞte insan soyunda tabii ayıklamayı birinci dere-
 cede etkileyen ve onun akıŐını deđiŐtiren faktűrler de bun-
 lardır. Demek XIX. ve hatta XX. asırda bazılarının ileri sűr-
 dűđű «kűltűr ırka bađlı mıdır, deđil midir?» sorusu bűtűnűy-
 le yersizdir. Artık bugűn açıkça anlaŐılmađa baŐlanmıŐtır ki,
 insanlar arasındaki mevcut fizik farklılıklar, başka pek-
 Çok Őey gibi, bűyűk űlűde yaŐanan kűltűrűn bir sonucudur.

Ne var ki, bakış açısındaki bu deđiŐikliđi, onu belki ka-
 bul bile etmeyen geleneksel fiziki antropolojiye değil, gene-
 tisyenlere yani biolojistlere borçluyuz. Bu ilim adamları ka-
 vimler genetiđini kurmak sureti ile yaŐama Őansı olan bir fi-
 ziki antropolojiye zemin hazırladılar. Bűyle bir fiziki antro-
 polojiye, etnologlar da kolaylıkla yardımcı olabilirlerdi. Ar-
 tık tip kavramı kalkıyor, yerine kavim kavramı geçiyordu.
 Irk kavramının yerini genetik stok kavramı alıyordu. Gene-
 tisyenler bir tek genden — Allah bilir nasıl oluyor — birçok
 genlerden geliyormuŐcasına bűyűk irsi farklılıklar dođabile-
 ceđini gűstererek deđiŐmezci (fixiste) teorilere ve bu arada
 ırkçılığa da son bir darbe indirdiler. Artık biolojik olaylar çok
 daha derinlemesine ele almıyor ve kűltűrel olaylara yakm-
 laŐtırılabiliyorlardı. Kavimler hayali, daha doğrusu soyut
 olan ırk kavramı ile tarif olunmuyordu. Onun yerini genetik
 miras alıyordu. Kavimleri birbirinden ayıran, genetik miras-
 ların kendi aralarındaki somut kaynaŐmalarıydı. Bűyle bir
 anlayıŐın yerleŐmesinden sonra, ortaya zahiri de olsa, bir pa-
 ralellik çıkıyordu : kavimlerin tarihinde genetik kaynaŐma-
 larla kűltűrel kaynaŐmalar birbirine benzer bir rol oynamıŐ-

lardır. Bu görüşlerin ikisi de aynı temele oturtuluyordu : her sistemde bazı unsurlar yönetici durumdadır, bazıları tek bir unsur üzerinde etkili olabilirler veya tersine birçok özellikleri tayin eden tek bir unsurdur. Kültürel özelliklerin hangi genetik özellikler tarafından tayin edildiği henüz bilinmemektedir. Ama eğer bu özellikler, uzvî gelişme üzerinde etkili olabiliyorlarsa, bu gelişmeyi tersine istikametlerde de etkileyebiliyorlar sonucuna varılabilir. Ara merhalelere de dikkat edildiği takdirde, bazı toplum ve kültürle ilgili olaylarla, bazı biyolojik olaylar arasında muhtemel ilişkiler kurmak imkânı da doğuyor demektir.

Evrimcilik ve Yayılımcılık

İrklar tek genden mi gelmektedir, yoksa birçok genden mi gelmektedir tartışması, tabiat alanında yapılan bir tartışma idi. Evrimcilikle yayılımcılık, aynı tartışmayı kültür alanına aktardı. XVIII. asrın akılcı geleneği, fizik tabiiatta olduğu gibi, insan tabiatında da hiç değişmeyen kanunları ortaya çıkarmanın mümkün olduğu inancındadır : insanoğlunun gelişmesi her yerde aynı hızla olmaz, ama hep aynı merhalelerden geçerek olur.

Demek ki evrim kavramı, biyolojiden önce, sosyoloji ve antropolojide vardı. Darwin'ci teoriler de bu kavramın kuvvetlenmesine yol açtılar. XIX. asrın ikinci yarısında antropologlar, kültürler arasındaki benzerlikler üzerinde ısrarla durdular ve kültürler arasındaki farkları küçüksemek istediler. Bütün kültürleri tek yöndeki bir gelişmenin farklı merhaleleri olarak göstermek gayretindeydiler. Her toplum aynı merhalelerden geçerek, son durağa erişecekti. Beşeriyetin varacağı son durak, bu inancı paylaşan düşünürlerin mensub oldukları çağın ve toplumun inançlarıyla tarif ediliyordu. Sonunda kendilerinininkine benzeyen bir toplumun yer aldığı bu tek yönlü gelişmenin en başında, âdetleri ve müesseseleriyle kendilerinininkine en az benzeyen toplumları yerleştirdiler. Böylece bütün insanlık tarihi, mantıkî olarak ardarda dizilmiş merhalelerden ibaret kabul ediliyor, her merhalenin tasviri için de etnograflardan seçilmiş uygun şehadetlere başvuruluyordu. Radcliffe-Brown'un da dediği gibi ruhî ve içtimaî peşin hükümlerin ağır bastığı keyfî ve uydurma bir tarih inşa ediliyordu böylece. Yeryüzünde gözlenmesi mümkün olan

bütün hayat, faaliyet ve düşünce biçimleri teoriyi kuran şahsın bizzat içinde yaşadığı biçimlere göre sınıflandırılıyordu. Bu biçimler sıri bu sebepten, ortak evrim yolunun en ileri biçimleri olarak peşinen kabul ediliyordu.

Oysa etnografik gözlem, kısa zamanda şu hakikatı ortaya koydu : insanların kurmuş oldukları çeşitli kültürler, aynı cins tohumdan büyüyen ve aralarındaki tek fark aym mevsimin farklı zamanlarında toprağa serpilmiş olmak olan bitkiler değildir. Kendiliklerinden doğmaz, kendiliklerinden büyümezler. En sathi tarih bile, kültürler arasında temaslar olduğunu, bazı bağların kurulduğunu, bazı çatışmaların patlak verdiğini gösterir. Bütün bunların sonucu olarak da kültürlerin bazı yönleri değişikliğe uğrar : kendi aralarında bir kısım kültür unsurlarını alır, verirler ve olumlu ve olumsuz anlamda karşılıklı olarak etkilerler birbirlerini.

Klemm ile beraber evrimci görüşün kurucularından kabul edilen Tylor, tarihi araştırmaların önemi üzerinde ısrarla durdu. 1896'lardan sonra Boas, karşılaştırmacılığın aşırılıklarına karşı çıkmaya başladı. Ama yayılımcı teoremin yöntemi ve ana hatları, Almanya ve Avusturya'da Graebner (1877-1934), L. Frobenius (1873-1938) ve P. W. Schmidt (1868-1954) in çalışmalarıyla oldu. Bunlar kılı kırk yarararak, kültürel özelliklerin bir listesini çıkarıyorlar ve coğrafi dağılımlarını inceliyorlardı. İki amaçları vardı : bir yandan bazı özelliklere ve özellik kümelerine dayanarak bunların dünyada tek olduğu veya ağır bastığı kültür alanlarını ortaya çıkarmak, diğer yandan bütün bu alanların, bu kültürel özellikleri kendi çevrelerine, hatta daha da ötelere yaydıkları merkezleri keşfetmek.

Bu araştırmalar cazipti, faydalı idi ama kısa zamanda evrimciliğin tam tersi olan bir aşırılığa düştüler. Evvela hiçbir bağımsız icada hayat hakkı tanımıyorlardı. Sonra Boas'ın ısrarla dikkati çektiği bir olay tipini, konverjans olayını ihmal ediyorlardı. Konverjans, kendileri de değişebilen şartların etkisi altında, başlangıçta birbirinden tamamen farklı olan unsurların asli olarak değil, ama şeklen birbirine benzeyen görünüşler kazanmasıdır.

Böylece yayılımcılar sistemciliklerinin kurbanı oldular ve evrimcilerinkinden hiç de daha az ideolojik, daha az ihtimاليyetçi olmayan bir tarih inşa ettiler. Yayılımcı, karşılaştı-

macının türleri yerine ferdiyetleri geçirmek istedi. (Burada «ferdiyet»ten zamandaki veya mekândaki durumlarına göre ferdileştirilmiş olan olayları veya olaylar zümresini kasdediyoruz.) Zaman ve mekân koordonelerini kullanıyordu. Bunlar unsurların kendi aralarında seçilme ve bir araya getirilme tarzına bağlı olarak teşekkül ediyorlardı. Bu yüzden incelenen konuya gerçektekine uygun bir bütünlük kazandırmaktan uzaktılar. Evrimcinin «durak»ları gibi, yayılımcının da «dönem»leri veya «karmaşa»ları bir soyutlamanın ürünüdür; gerçeği gözleyenlerin kabulüne şayan olmayan bir soyutlamadır bu. Onun için «tarihî-kültürel» adı verilen araştırmaları devam ettirenler — Fransa'da Paul Rivet, İtalya'da Zambotti ve Grotanelli — kurucularının başlangıçtaki iddialarını, her biri kendi alanında bir hayli yumuşattı.

Boas evrimciliği de yayılımcılığı da eleştirir durmadan. Bu tenkidin kökleri Bastian (1826-1905)'in derslerindedir. Her insanda zorunlu olarak teşekkül edecek olan düşüncelerin hangi sebeplerden doğduğunu araştırmak hem lüzumsuz, hem de faydasızdır. Bütün dünyaya yayılan düşüncelere, buluşlara, inançlara ortak bir kaynak temin etmek mümkün değildir. Hepsi de farklı kaynaklardan gelebilirler, hiçbir zaman tespit edilemeyecek olan farklı kaynaklardır bunlar. Hareket noktamız şu olmalı idi : bazı «çekirdek fikirler» mevcuttur. Bu fikirler çeşitli kültürlerde farklı biçimlerde kaynaşır. Bütün kültürler arasında alış-verişler, iktibaslar olur. Bunlardan birçok bileşimler doğar : tarih içinde ortaya çıkar veya kaybolur bu bileşimler. Eğer elimizde delil varsa, bunların kaynağına inebiliriz. Demek ki hem evrimcilikten, hem yayıncılıktan çizgiler alan Bastian'a göre kültür olaylarının temeli, son tahlilde psikolojiktir. Bu ikili eğilim Bastian'ın yolunu takib eden hemen herkeste kendini hissettirir. Bunlar yayılma ile ilgili incelemelerini, kavimler arasındaki tarihî münasebetlerin tetkik edilebileceği küçük coğrafi alanlarla sınırlamaktadırlar. Yorumlama çalışmalarında da birinci yeri etnografik çerçeveye ve şuurlu olsun veya olmasın, her kavmin kendisine veya başkalarına inançları ve müesseseleri hakkında sunduğu psikolojik ifadeye vermektedirler.

Esasen biolojik evrimcilik de kültürlerin ve toplumların tek yönde ilerledikleri kavramını yerleştirdikten sonra Boas'cı bir yönde gelişmeğe başladı. Biolojistler birkaç basit kanu-

na bağı sandıkları evrimin, aslında çok karmaşık bir tarihi kucakladığını farkettiler. Hayır : bütün toplumların aynı yönde birbiri arkasından geçmekte oldukları bir yol yoktu; olsa olsa tek kökü, ama birçok dalları olan bir ağaç söz konusuydu. Bu türler arasında her zaman baba-oğul münasebetleri değilse de, amca-yeğen münasebetleri kurulması imkânını sağlayan bir ağaç. Sonra bu ağaç kavramı yerini çalılıklara veya ağlara bıraktı. Bu öyle bir ağdı ki, lifler kâh birbiriyle kesişiyordu, kâh uzaklaşıyordu birbirinden. Vaktiy-le çok basitleştirilmiş diyagramlar çiziliyor ve antropolojide, biolojide olduğu gibi hız, mâna ve sonuç bakımından birbirinden farklı yollardan geçmiş (bazen tersine döner bu yollar) bir değil, birçok gelişme tipi tespit edilebileceği sanılıyordu. Bugün bu diyagramlar kullanılmıyor artık. Onların yerini bu içiçe girmiş yolların tarihî bakımdan tasvirleri aldı.

Kültürlerin göreliliğini son müjdeleyen Boas'dır. Bu göreciliğe göre, insanlığın düz bir yolda boyuna ilerlediği, yalnız Avrupa'nın bütün merhaleleri aştığı, öteki toplumların ise onun henüz çok arkasında kalmış olduğu görüşü doğru değildir. Göreciler bunun yerine şu anlayışı geçirmek isterler : insanlık çeşitli istikametlerde seçim yapar. Her kültür belli alanlarda gerçekleştirmek istediği kazançlar uğruna, belli alanlarda kayıplara uğramak tehlikesiyle karşı karşıyadır. Kültürlerin göreliliğini savunanlara göre, batı medeniyeti insan toplumlarının en ileri ifadesi değildir. İlkel denenen topluluklar da mantıkî derecelendirilmeleri aynı zamanda tarih içinde sahneye çıkışlarını da gösteren daha önceki merhalelerin kalıntıları olmadığı gibi. Kültür görecilerine göre çeşitli boyutlar vardır. Kültür olaylarını bu boyutlara göre düzenlemek kabildir. Öyle ki aynı konuda hiçbir toplum aynı seviyede değildir.

Bu görüş daha sonraları ABD'de ortaya çıkan yeni evrimcilere karşı da ileri sürülebilir : L. White ve M. Harris gibi. White bütün toplumları tek bir ölçüye göre sınıflamak ister ; ferd başına düşen ortalama enerji miktarı. Ama yazısı olmayan birçok toplum arasında bu bakımdan bir fark yoktur. Şu halde mevcut bütün toplumlar, bir hiyerarşinin içinde belli bir yere oturtmak isteniliyorsa, başka ölçülere başvurmak gerekir. Gutman'm basamakları gibi bazı sınıflama teknikleri, tek bir evrim şemasına varmayı sağlamasa da, bel-

li tarihî ve coğrafi sınırlar içindeki bazı kültürel olay bütünlerinin anlamlı tekâmül kesimlerini ortaya çıkarır. Bu suretle Bastian'm bazı eski görüşleri, yeni bir tazelik kazanmıştır : insan toplumlarının geçmişlerinde tekâmül kesimleri vardır. Bunların hepsi aynı istikamette gelişmiş değildir; aralarına belli belirsiz düzensizlikler, duraklama ve gerileme dönemleri girmiştir, kendi aralarında farklı şekillerde birleşmişlerdir. Ve yayılma olaylarıyla içiçedirler.

Karşılaştırmalı Metod, Tarihi Metod

XIX. asır antropolojisine bütünüyle hâkim olan metod: karşılaştırmalı metoddur. Amacı, antropolojiyi tabiat ilimlerinin örneğine göre kurmaktır, karşılaştırmalı metodun. Bu nasıl mümkün olabilir? Aralarında büyük farklar olan çeşitli kültürlerden, çok sayıda olay seçip, bunları gözleyerek ve sınıflandırarak bu olayların nasıl işledikleri, nasıl değiştikleri konusunda tüme-varım yoluyla bir takım kanunlara varmak istenir. Bu anlayışta toplumlar tıpkı yaşayan organizmalar gibi birer tabiat sistemi olarak kabul edilir. Öyle olunca da, çeşitli tezahürleri tecrübî olarak incelenebilir, sınıflandırılabilir, belli tipler ortaya çıkarılabilir, ve bütün bu olaylar arasında ilişkiler kurulabilir.

Karşılaştırmalı metoda çok şey borçluyuz : en eskisinden en yenisine kadar elimizdeki bütün bilgilerin sistematik bir sayımına girişmiş, bunları biriktirerek sınıflamış, dikkatleri coğrafi yer bakımından, farklı olan çağdaş kültürlerin ortak özelliklerine veya egzotik kültürler ile Batı medeniyetinin eski şekillerinin ortak yanlarına çekmiştir. Frazer'in (1854-1940) «Altın Dal», «Totemizm ve Egzogami», «Ahd-i Atik'te Folklor» gibi eserleri, etnografik olayların eşi bulunmaz hazineleridir. Onlara her zaman müracaat edilebilir. Üstelik Frazer, pekçok toplumda rastlanan âdetler arasında çeşitli yakınlaşmalar kurmuştur. Bu yakınlaşmaların yorumu, bugün bize çocukça ve aşılımış gelebilir. Ama bunların, belli bir devirde ortaya konması ve konulabilmiş olması şarttı.

Karşılaştırmaya ve karşılaştırma yöntemlerine karşı ilk kuşku, tarihçilerden geldi. Roma'da aile müessesesinin nasıl geliştiğini anlamak için Çin, Yahudi veya Aztek ailesini karşılaştırmak mı daha iyi olurdu, yoksa tek bir durumu ele

olarak bir toplumun hayatının belli bir yönünü ve onun gelişmesini kendi içindeki özelliklerin yardımıyla açıklamak mı daha uygun düşerdi? Karşılaştırmacıların ansiklopedik olma iştihası onları iki tehlike ile karşı karşıya bırakmıştı :

1) Toplumların farklı gelişme merhalelerinden aldıkları verileri tek bir plana, karşılaştırma planına getiriyorlardı.

ii) Kendi toplumlarının peşin kategorilerine uygun olarak birbirinden çözülmesi mümkün olmayan yönleri birbirinden koparıyor, hatta daha kötüsü kendi toplum ve kültür bütününe yerleştirildikleri zaman birbirinden farklı olan yönleri karşılaştırmaya kalkıyorlardı. ABD'de Boas'ın, İngiltere'de Malinowski'nin tesiriyle antropoloji karşılaştırmalı metodu mekanik olarak kullanmaktan vazgeçti ve monografiye yöneldi. Monografi, alanda gözlem yapan bir araştırmacının tek bir toplumun müesseseler bütünü, örfleri ve âdetleri üzerine, bunların karşılıklı durumlarını ve tarihî gelişmelerini de dikkate alarak, yapmış olduğu yoğun bir araştırmadır. Eğer arşiv yoksa, bu tarihî çalışma dolaylı olarak inşa yolundan gidilerek de yapılabilir. Yeni temayülün örnekleri arasında Malinowski'nin Trobriand adası yerlileri üzerine hazırladığı klasik eserleri dışında şunlar sayılabilir : R. Firth'in Tikopia Adası, G. Bateson ve R. Fortune'un Malezya Toplumu, Meyer Fortes'in Tallensi'si, Evans-Pritchard'm Azande ve Nuer'leri, Leach'in Birmanya ve Seylan'daki iki toplumla ilgili çalışmaları.

O tarihlerden sonra, yeni bir mesele ortaya çıkıyordu : karşılaştırmalı metod taraftarları, antropolojinin tabiat ilimleriyle metodolojik münasebetlerinin neler olacağı üzerinde duruyorlardı. Oysa asıl mesele, antropolojinin geleneksel insan ilimleri ve bu arada tarihle metodolojik münasebetinin ne olacağını saptamaktı. Birbirlerinden haberdar olmaksızın Lévi-Strauss (1949) ve Evans-Pritchard (1950) bir yıl ara ile bu meseleyi aynı şekilde formüle ettiler : tarihçi olduklarını öne süren karşılaştırmacılar aslında ideolojik ve farazi bir tarih inşa ediyorlardı. Bütün tarihçilerin itiraz edeceği bir sözde-tarihdi bu. Halbuki etnologlar kendi kültürlerinin diline, yaşandığı anda incelenen bir yerli toplumun hayatını ve düşüncesini aktarmak çabası içindeydiler. Bu bakımdan yazılı belgelerin hiç olmadığı veya eksik bulunduğu durumlarla sınırlı olan tarihçi gibi çalışıyorlardı.

Karşılaştırmalı metod ile tarihî metodun birbirine ne kadar zıd olduğu İngiliz okuluna mensup iki büyük üstadın görüşlerinde de kendini hissettirir. Bunlardan biri A. R. Radcliffe-Brown (1881-1955) diğeri E. E. Evans-Pritchard (1902-1974)dır. Birincisi için antropoloji (kendisi daha çok sosyoloji tabirini kullanmayı tercih eder) tüme-varımcı bir ilimdir : özel durumlardan hareket ederek genel hükümlere varmaktır hedefi. Öyle olduğu için de pekçok sayıdaki toplumun karşılaştırmalı ve sistemli olarak tetkikine dayanır. Oysa ikincisi bu sözde-sosyolojik kanunları spekülâtif kabul eder, çok genelde kaldıkları için herhangi bir değer tanımaz onlara; lâf ebeliği kabul eder bu kanunları. (Aynı tenkidi daha önce Boas da yapmıştı.) Alan araştırmaları çok daha öğreticidir : ferdi davranışlar, içinde cereyan ettikleri toplumun çerçevesine yerleştirilirler. Bu çerçevenin farklı yönleri hem fonksiyonları, hem de tarihteki gelişmeleri açısından birbirine bağlanır.

Aşağı yukarı çeyrek aşır geçti bu tartışmaların üzerinden. Günümüzde iki metodun birbiriyle uzlaştırılabileceğine daha çok inanılıyor. Karşılaştırmalı metod özellikle kullandığı belgeler yüzünden tenkide uğramıştı : karşılaştırmacılar, mukayeselerini ve genellemelerini çok defa eski seyyahların ve misyonerlerin tasvirlerine dayandırıyorlar, yani mahiyeti tartışma götürebilecek olan belgelerle çalışıyorlardı. Kaynakların daha sağlam olduğu durumlarda ise, örnekler karşılaştırmacının icablarına uymak için öyle fakirleştiriliyordu ki, en kötü örnekler haline geliyordu. Bugün ise antropolojinin elinde zamana ve mekâna iyice yerleştirilmiş çalışmalar var; olaylar arasındaki ilişkilerin sathî bir çalışmadakinden çok daha açık olarak ortaya çıktığı tahliller bunlar. Muhtevalar zenginleşip, karmaşıklaştıkça ve boyutlarının sayısı arttıkça, vaktiyle bir veçhesi ile karıştırılan olayın, şimdi başka olaylarla ortak olan yönleri ortaya çıkıyor.

Demek, ilhamını tarihî metoddan alan çalışmalar sayesinde, olayları kesip biçme dönemi geride bırakılmış, ve gerçek tahlil dönemine gelmiş bulunuluyor. Nasıl dil-bilimci kelimelerden fonemin, fonetik gerçeğine, oradan da ayrımsal unsurların hem mantıkî, hem fizikî gerçekliğine varıyor ise tarihçi ile antropolog da artık tek tek ferdlere değil, bu ferdiyetlerin değişmeyen unsurlarını yakaladıkları bir derinliğe

inebiliyor. Değişmeyen unsurların farklı ölçüler içinde birleşmesi görünüş itibarıyla birbirine benzemeyen, ama aslında aynı olan varlıkları meydana getiriyor. Eskiden karşılaştırmanın genellemeye temel olacağına inanılırdı, şimdi tersi keşfedildi : bazı devamlılıkların genel olması, karşılaştırmaya temel oluyor.

Öte yandan belgesel teknikler ve istatistik metodlar bir hayli ilerledi. (Tylor bunların kullanılmasını ne kadar isterdi!) Ve bu sayede geçen asırda Hollandalı Steinmetz'in (1869-1946) hudutlarını çizdiği bir program gerçek oldu : G. P. Murdock ister ilkel veya tarihî, ister çağdaş olsun, bilinen bütün kültürlerin sayımını yapmak ve onları tiplere ayırarak tahlil etmek teşebbüsünde bulundu. Aşağı yukarı 35 yıl süren bu «cross-cultural survey» sonunda etnografik bir atlas ortaya çıktı. Böylece bütün bu çalışmalar evvela başlatıcısının önemli eseri olan «Social Structure»a (1949) (Sosyal Yapı), sonra da bir veya birden fazla kültürel özellik arasındaki ilişkiyi veya uyumsuzluğu elektronik hesap makineleri ile inceleyen başka pekçok araştırmaya temel oldu.

Murdock'un teşebbüsü ile Karşılaştırmalı metod yeni bir safhaya ulaştı : artık eldeki malzeme daha çok sayıda idi, zaman ve mekân ile kesin şekilde sınırlandırılmıştı. Bu yeni şekli ile karşılaştırmalı metoda iltihak edenler çoğaldı : Amerikalı R. B. Textor, Hollandalı A. J. Köbben gibi. Bu sonucunu antropolojinin ulaşmış bulunduğu safhada tarihî-fonksiyonel yaklaşımla, karşılaştırmalı yaklaşımın eski rekabetlerinin sürdürdükleri yerde, kendi aralarında işbirliğine gidebileceklerini öne sürdü. Öyle ya, tarihî fonksiyonel yaklaşım gelişmemiş olsaydı, karşılaştırmalı yaklaşım da elindeki verileri kesin sınırlarına kavuşturamayacak ve onları aynı gelişme merhalelerinden seçemeyecekti. Buna mukabil, istatistik vasıtalarından da faydalanan karşılaştırmalı metod, ortaya birtakım düzenlilikler çıkartmasaydı, öbür metod da onları inceden inceye sınavarak, tek tek özel durumları yorumlayamayacaktı. Karşılaştırmalı tahlil, bir toplumda bulunan özel bir durumun, diğer toplumlarda bulunup bulunmadığını, bulunuyorsa hangi ölçüde ve ne derecede bulunduğunu tespit etmek bakımından alanda çalışan etnologa da yardımcı olabilir. Yalnız bütün bunlar yapılırken bir noktayı unutmamak lazım : istatistikteki düzenlilikler, meselelerin varlığını

haber verir, onların halledilmesi ise ancak yaşayan toplumların ve onları teşkil eden ferdlerin gözlenmesi ile mümkün olabilir.

Fonksiyonalizm

Birbirlerine karşı idiler, ama evrimcilerin de yayılımcıların da yaptıkları aslında birer sözde-tarih inşasından başka birşey değildi. Bu inşalardan birisi felsefî bir romandı, ötekisi ise arkeolojik bir roman. Bu yüzden Radcliffe-Brown ile Malinowski'nin tepkisi aşağı yukarı aynı zamanda patlak verdi : yazısı olmayan toplumları geçmişlerine dayanarak anlamak imkânı yoktu. Çünkü elde o toplumun ferdleri tarafından gerçekten yaşanmış ve belgelerle doğrulanmış olan bir tarih yoktu. O halde, tarihi kurcalamaktan vazgeçmeli, toplumlar müşahade edildikleri sırada nasıl yaşıyorlarsa, o şekilde incelenmeli. Böylesi çok daha iyi olur.

Malinowski (1884-1942) hayatının iki yılını (1916'dan 1918'e kadar) Yeni Gine'nin doğusundaki Trobriand adalarındaki yerlilerle beraber geçirdi. İşte etnolojik araştırmanın yepyeni bir şekli böylece doğmuş oldu : gözlemci, inceleyeceği toplumun dilini adamakıllı öğreniyor ve o toplumun hayatına gayet mahrem bir biçimde katılarak, onu bizzat yaşıyordu. Eskiden toplum hayatının içinden tek tek olaylar ayıklanıyordu, halbuki şimdi yerli kültürü, çeşitli veçhelerin birbirini tamamladığı bir bütün olarak keşfediliyordu. Toplum, içinden yakalanıyordu. Araştırmacı o kültürün gerçek bir ferdi imişçesine yaşıyor, ve sonra bu yaşanan deneyi yeniden inşa etmeğe koyuluyordu.

Böylece her müessesenin, diğer bütün müesseselere nasıl teker teker bağlı olduğu ortaya çıkıyordu : ticari alışverişler, hukukî ve siyasî yapıya, bunların hepsi birden hem teknolojiye, hem de dine ve büyüye bağlıydı. Kültürlerin o zamana kadar böcek kurusu gibi koleksiyonu yapılan cansız tarafları, birdenbire canlanıp yaşamağa başlamıştı. O zamana kadar yabancı kültürlerin hiç bilinmeyen tarafları araştırmaya açılıyordu : cinsî hayat ve hukukî yaptırımlar gibi.

Malinowski'den sonra hiçbir etnolog onun çizmiş olduğu açının dışında çalışmayı düşünmemiştir. Buna karşılık eserinin teorik yönleri bir hayli tenkide maruz kalmıştır, Malinowski'nin. O, tarihi küçümsemeyi bir sistem haline getirmek

istemmiştir. Hiç düşünmemiştir ki, kendisinin yapılmasını istediği çalışmalar zorunlu olarak tarihidir, bu tarih birkaç ay veya birkaç seneyi kucaklasa da. Etnologların hepsi, isteseler de istemeseler de tarihî çalışma yapmaktadırlar. Şayet imkân varsa, daha da eskilere gidebilen bir tarihin öğreteceklerini neden reddetsinler? Dışardan bir gözlemciye en garip, en afallatıcı gelen âdetler bile, o âdetin geçerli olduğu toplum için bir görevi yerine getirmektedirler. Malinowski bu keşfinden sonra bir nevi etnolojik iyimserliğe kaptırmıştır kendini : her toplum, o anda mevcut şartlar içinde, olabileceğinin en iyisidir, ve toplumda yaşayan her müessese, yer-yüzünde yaşamakta olan bütün insanlar için müştereken mevcut olan ihtiyaçları giderebilmek maksadıyla bulunmuş olan bir cevaptır. Evet, dünya çapında olduğu, bütün insanları kucakladığı için bioloji ve psikolojinin de konusu olan ihtiyaçlar vardır ama mesele orada bitmemektedir. Zaten şayet öyle olmuş olsaydı, etnologa ne ihtiyaç kalırdı? Öyle ya, etnologun aslı görevi bu ihtiyaçların şu veya bu toplumdaki farklı tezahürlerinin tasvir ve tahlilinden başka nedir ki?

Antropolojinin Yarını

İkel denen toplumlar gün geçtikçe maziye karışıyor. Antropolojinin alışlagelen konusunun böylece yok oluşu, antropolojinin de sonu mu olacak acaba deniyor. Hayır. Ama yaşamak için, antropolojinin, geleneksel konusundan vazgeçmeden, kendini yeni konulara hasretmesi gerek : bir yandan gelişmekte olan ülkelere el atmalı antropoloji, öte yandan modern toplumlarda ortaya çıkan patolojik olaylara eğilmeli. Uygulamalı antropolojinin alanı böyle böyle ortaya çıkacak. Bu tür çalışmalar çok ilgi-değer, çok faydalı, çok gerekli, ama yine de klasik antropolojinin alanı dahilinde yapılacak yığınla iş var. Bugün hâlâ Afrika'da veya Melanezya'da, Güney Amerika'da veya dünyanın herhangi bir başka yerinde kendi hayatlarını yaşamağa devam eden topluluklar ile karşılaşyoruz. Bunların bir kısmı şimdiye kadar ya hiç incelenmedi, yahut da pek yetersiz bir şekilde incelendi.

Antropolojinin bu görevini yerine getirmesi için, vakit henüz çok geç değil. Farklı toplumların sonunun geldiği bir

buçuk asırdan beri ilan ediliyor. Gerçi İngiltere'de 1830-40'lardan beri antropolojik araştırmaların önemini ve zaman kaybedilmeden yapılmasını ileri sürenlerin dayandığı en önemli sebep bu. Aynı görüşü 1908'de Liverpool üniversitesindeki açış dersinde Frazer de tekrarlamıştı. Ama o yıllarda Melanezya'nın etnolojik tetkiki daha yeni yeni başlıyordu. Yeni Gine'nin dağlık bölgelerinde yaşayan 600.000 ile 800.000'lik nüfusun nasıl birbirinden çok farklı müesseselerle donatılmış yüzlerce toplumdun oluştuğunun tespit edilmesi için İkinci Dünya Harbini beklemek gerekti. O yıllarda tetkiki henüz sona ermemiş olan bu toplumların tanınmasıyla, antropolojik iki görüş dibden doruğa yenilenecekti.

Şüphesiz bunlar son fırsatlar... İlkel denen toplumların yeryüzünden şaşılacak bir hızla silindikleri muhakkak. XIX. asrın başında Avustralya'da 250.000 yerli yaşıyordu. Bugün bunların sadece dörtte biri veya beşte biri kaldı. Demografik durumun düzeldiği yerler de var ama oralarda da geleneksel müesseseler tamamen yok olmasalar dahi aşınmaya uğruyorlar. Brezilya'da 1900 ile 1950 arasında 90'dan fazla kabile ve hiç değilse 15 dil haritadan silindi. Şu son yıllara kadar şahsiyetini muhafaza edebilen otuz kabile ya var, ya yok. Amazonları aşan yolun inşası, dahili sömürgecilik teşebbüsleri, geriye kalanların da olsa olsa daha birkaç yıl yaşayabileceğini gösteriyor.

Bugün antropoloji, inançlarına ve geleneksel hayat tarzlarına bağlı olan toplulukların fiziki tükenmelerinden daha büyük bir tehlike ile karşı karşıya : vaktiyle konusu kapsamına giren Afrika, Güney Asya ve Latin Amerika kavimleri zaten (mutlak ve nisbî) demografik yoğunluk bakımından her zaman kuvvetliyidiler. Bu nüfus bugün azalmak şöyle dursun, tersine çoğalıyor. Şayet bu kavimler antropolojinin sahası dışına çıkma eğilimi gösteriyorlarsa, bu yok olmağa yüz tuttıkları için değil, mahiyetlerini değiştirmeğe başlamış oldukları içindir. Bu toplumların kültürü gittikçe batı dünyasınıninkine yaklaşıyor. Ve böyle olduğu için de, onları, tıpkı batı toplumlarını olduğu gibi, sırf antropolojik olan araştırma metodlarıyla tetkik etmek imkânı azalıyor.

İkinci Dünya Harbinden sonra çoğu, millî bağımsızlığına kavuştu bu toplumların. Bir kısmı bağımsızlığını zorla kazandı, bir kısmı kendiliğinden elde etti. İşte bu toplumlar,

kendilerinin basit bir inceleme konusu gibi, dışardan incelenmelerine karşı çıkıyorlar. Bu karşı çıkış özellikle o toplumların seçkinler tabakasından geliyor : eski âdet ve inançlarını bir gerilik alameti kabul ediyor seçkinler ve onlardan bir an önce kurtulmak istiyorlar. Oysa antropolojinin konusu ve kusuru da bu : bizzat o toplumda yaşayan bir kısım insanların önem vermek istemedikleri şeylere bir değer, bir mâna atfetmeleri. Bu zihniyet günümüzde bir yağ lekesi gibi yayılıyor, ve etnik azınlıklara kadar uzanıyor. Meselâ Kuzey Amerika yerlilerinde karşılaştığımız «Red Power» (Kırmızı İktidar) fikri, ilhamını kısmen Amerika'daki siyahların direnişinden alıyor. Siyahlar konusunda antropologların durumu pek tartışılmıyor, çünkü onların zencilerin hayatına ilgi duyusu son zamanlarda ve nadir olarak görülen bir vaka. Kızılderililer, etnologlardan şikâyetçi. Neden? Evvela bir kitap konusu olarak, tek taraflı istismara uğradıkları inancındalar. Sonra da bu azınlıkların veya bu azınlıklar içinde en ilerlemiş olan kesitin gerçek meselelerine yeterince alaka göstermediklerinden şikâyetçiler : maddî ve ruhî haklarının müdafaasında, bu hakların ayaklar altına alındığı, ve her zaman inkâr edildiği bir düzene karşı verdikleri mücadelede, kendilerine yardımcı olmamıştır etnologlar.

Sonuç olarak antropoloji, bugün bir açmaza gelmiş dayanmış durumda. Batmıkinden farklı olan kültürlere duyulan saygı, kültürlerin göreliliği teorisine yol açtı. Tarihde Montaigne ile başlayan bu görüş son şekline ve en kuvvetli ifadesine Boas ve takipçilerinin elinde kavuştu. Gelin görün ki, bu teori kendileri için geliştirilmiş olan kavimler tarafından reddediliyor bugün. Buna karşılık tek yönlü evrimcilik yok olmasını istedikleri âdetlere dikkatleri çekerlerse? Bu yeniden itibar kazanmağa başladı. Bu görüş — her zaman açık bir şekilde ifade edilmese de — bilhassa çok hızlı bir şekilde sanayileşmek isteyen toplumlarda ve devletlerde umulmadık bir kabule mazhar oluyor. Bu toplumlar, geleneksel kültürlerini farklı bir mahiyette görmek ve bu farklılığın hep süreceğini düşünmek istemiyorlar. Sadece geçici olarak, bir süre için geri kabul etmek istiyorlar onu.

Asya veya Afrika'nın bazı yerlerinde, geleneksel antropolojiye duyulan itimadsızlık bundan ileri geliyor. İktisadçılarla sosyologlar makbul kişiler oralarda. Çünkü o toplum-

larm arzuladıkları değişiklikleri gerçekleştirebilecek kişiler. Ama etnologlara gelince, durum aynı değil. Güç tahammül ediliyor onlara, hatta bazen oturma izni bile verilmiyor.. Öyle ya, tutup da çalışmalarıyla ve yayınlarıyla unutulmasını, yok olmasını istedikleri âdetlere dikkatleri çekerlerse. Bu âdetler yaşamakta direndi farzedelim, hiç değilse ülkelerinin dışında bilinmesinler ve kimse kalkıp da, bu çalışmalara dayanarak inandıklarının veya inanmak istediklerinin tersine, millî kültürlerinin henüz modern milletlerin seviyesine ulaşamadığını söylemesin.

Antropolog da bir medeniyet camiasının çocuğudur ve kendi medeniyeti hakkında uzun süre bazı peşin hükümlere sahip olmuştur çok defa. Bu yüzden, genç devletlerin ne kadar telafisi mümkün olmayan bir kayıp içinde olduğunu ölçemez. 1972'de Paris'de Halkların sanatları ve âdetleri millî müzesi açıldı. Pekçok şey vardı bu müzede ama yine de düşünmeden edemiyor insan : bu müze II. Dünya Harbinden değil de, I. Dünya Harbinden sonra kurulsaydı, burada daha neler olmazdı? İşte onun için antropolojinin görevi kısmen didaktik bir mahiyet kazanıyor : başka medeniyetlere, kendi medeniyetinin düştüğü hatalara düşmemesini öğretiyor. Biz Avrupalılar, bu hataların ne kadar büyük, ne kadar vahim olduğunu geçmişimizden ve halkımızın hayatından kalan son şهادetleri de tamamiyle kaybettikten sonra anladık. Bundan sonra yapabileceğimiz şey, kendi medeniyet camiamız da dahil olmak üzere, bütün toplumları kendi türünde tek olan faaliyet ve düşünce biçimlerini kaybetmemeleri konusunda ikna etmek : hümanist kültür, ancak böyle bir temel varsa kurulabilir.

Bazı öyle kavimler var ki, bunların yakın bir tarihe kadar yazıları yoktu. Bu kavimler için tehlike, kendilerinden olmayan insanlar tarafından tetkik edilmektir. Gerçekten de onlardan bizimkiler gibi etnologlar yetişmesini beklemek abes olur. Keşke biz onlara nasıl gidiyorsak, onlar da zaman zaman bize, bizi gözlemeğe gelselerdi. Eğer bu mümkün olsaydı, her topluluk kendini kâh bir incelemeci, kâh bir inceleme konusu olarak görür, ve bu yüzden ikinci durumun doğurduğu sıkıntıya daha sabırla tahammül ederdi. Ama bu şekilde düşünürsek, birşeyi unutmuş oluruz belki : antropoloji, doğduğu sıradaki tarihî şartlardan soyutlanabilen afa-

kî bir faaliyet alanı değildir. Eğer insanlığın büyük bir kısmı daha küçük bir kısmının boyunduruğu altına girmese, yıllar hatta yüzyıllar boyunca vahşice yok edilmese, köleleştirilmeseydi, yağmalanmasaydı, ve daha geniş bir planda organizmalarına hiçbir bağımsızlıkları olmayan hastalıklar zerke-dilmeseydi, bugün anladığımız mânâda antropoloji olma-yacaktı.

Evet, antropolojinin, ilk zamanlarında bu uygunsuzluk-lara karşı bir protesto olduğu doğrudur. İngiliz antropoloji ve etnoloji cemiyetlerinin başında ilhamını quaker'lerden alan «Yerlileri Koruma Cemiyeti» (Aboriniges Protection Society) bulunuyordu. Bunlar önce İngiliz sömürgelerindeki zencilerin köleliğine karşı, sonra da İngiliz imparatorluğundaki bütün yerli halkları korumak için çalışmışlardır. Ama ne quaker'ler, ne de evanjelistler prensip olarak sömürgeci-liğe aleyhdar değillerdi. Tersine, medenî olmayan toplum-ların âdetleri üzerine bilgi toplamanın, sömürgecilerin barbarca davranışlarını değiştirecek bir vasıta olmadığı kısa zaman-da anlaşıldı. İlim âlemi, sömürgeci teşebbüslerle ilgilenmi-yor, buna karşılık, bilgi toplamakla yetiniyordu. Hayır, an-tropolojinin sömürgeciliğe hizmet ettiğini söylemek haksız-lık olur, yanlış olur. Ama antropoloji sömürgecilikten fay-dalanmış, onun gölgesinde büyümüştür. Epistemolojik plan-da da öyle. İnsanoğlunun daha objektif bir şekilde incelen-me gayreti, istense de, istenmese de, insanlığın bir kısmının, öbür kısmının keyfine, insafına terki demektir. Bugün bunu bir kusur olarak görmek, bunun günahını antropolojiye yük-lemek saçmadır. Fizik ve biolojik ilimlere, yaptıkları fetihler bir harb dolayısıyla mümkün olan teknik ilerlemeler olsa da, bu yüzden kusur buluyor muyuz? Yahut hangi astronomu, kullandığı teleskobun parçaları işçilerin üretim vasıtaları-na sahip olmadığı bir fabrikada yapıldı diye, kapitalist re-jimin adamı olmakla itham edebiliriz? Ama antropolojinin batıda doğuşu, onun bugün başkalarıyla paylaşmakta olduğu entelektüel bir üstünlükten ileri gelmektedir diye bir sonuç da çıkarılamaz. Antropoloji batıda doğmuştur, çünkü batı kendisine yabancı olan kültürleri, sırf yabancı oluşlarından ötürü, bir inceleme konusu olarak ele alabilmiştir. Bu kül-türlerin batı kültürüyle bir ilgisi yoktur. Ama onlara karşı yönelttiğimiz hoyrat tavır, ve bunun onlar üzerindeki silin-

mez etkisi, onları daha iyi anlamamızı sağlamamıştır. Bizim onlara bakış açımız tersine çevrilirse onların bize bakış açısı ortaya çıkmaz.

Dün antropoloji için bir inceleme konusu olan, bugünse kaderlerini kendileri tayin etmek iddiasında olan toplumlar da, antropoloji vatandaşlık hakkını nasıl kazanacak ve nasıl sürdürecektir bu hakkı? İki şekilde : evvela sömürgeciliğin iş-birlikçisi olarak gözükmekten kendisini kurtararak. Sonra da iktisadî eşitsizliklere dayanan bir rejim sayesinde yaşayan lüks bir faaliyet alanı olmadığını göstererek. Antropoloji bir insan ilmidir; ruhu ile, metodlarıyla bir ihtiyaca cevap vermiştir ve vermektedir. Bu ihtiyaç yazısız toplumların tetkikidir ve böyle olduğu içindir ki, bu konu klasik insan ilimlerinin metodlarıyla incelenemez.

Bugüne kadar yazılı belgelerin olmayışı, başka vasıtalara başvurmak mecburiyetini doğuruyordu. Mesela aynı derdi paylaşmayan anketçiler doğrudan gözlem yoluna gidiyorlardı. Ama artık bu toplumlarda da yazı yaygınlaşıyor. O zaman mesele bir boşluğa kendini uydurmaktan çok, bir boşluğu doldurmak haline geliyor. İncelenmesi söz konusu olan toplumu, artık o toplumun içinden yetişen insanlar incelemeye başlayınca antropoloji eski özelliğini kaybediyor ve klasik insan ilimlerinden biri, yani dil-bilim, filoloji, tarih, arkeoloji gibi bir ilim haline gelmeğe başlıyor.

Antropoloji, insanın bilgisidir, toplumlara ve o toplumların yarattığı eserlere bakarak insan üzerinde yapılan bir çalışmadır. Bu şekilde anlaşıldığı takdirde, antropoloji, son tahlilde Rönesansdan beri girişilmiş olan ve günümüze kadar devam eden bir faaliyetin yeni coğrafî alanlara yayılmasıdır. Klasik düşünce, eski Yunan ve İtalyan medeniyetleriyle biter. Çünkü fiiliyatta bligisine erişilecek başka bir medeniyet yoktur. Ama zamanla ufuklar genişlemiş, insanla meskûn olan dünyanın bilgisi artmıştır : önce Arab âlemi batınının malûmu olmuş, sonra Hind, nihayet Çin ve Japon medeniyetleri tanınmıştır. En uzak, en hakîr görülen kültürler hakkındaki bilgiler, insan hakkındaki genel bilgiye ilave edilmiştir. Böylece antropoloji, hümanist düşüncenin asırları kucaklayan teşebbüsünü tamamına erdirmiştir. Son olarak sözünü ettiğimiz toplumların içinde buldukları şartlar, başlangıçta bu gibi teşebbüslerin ancak dışardan yönetilebilme-

sine izin vermiştir. Ama vaktiyle bir başka toplumun, çalışma konusu olan bu toplumlar, şimdi kendileri o ilk çabaları sürdürecektir ve bu kez içerden kendi geçmişlerinin ve kültürlerinin geleneksel biçimlerini derinleştireceklerdir. Bu onların hem hakkı, hem de — bütün beşeriyet söz konusu olunca — vazifeleridir. Belki artık bu çalışmaların adı antropoloji olmayacak, çalışmaya yeni katılanlar kendilerini tarihçi veya filolog olarak isimlendireceklerdir. Ama unutmayalım : bizim kendi medeniyetimizin eski biçimleri üzerinde çalışan Rönesans devrinin tarihçileri ve filologları da kendilerine göre birer antropoloji çalışması yapıyorlardı.

Şu halde antropolojinin bugün yüklendiği iki görev var, mahiyeti sadece görünüşde farklı olan iki görev. Bir yanda fizikî varlıkları gittikçe küçülen ama manevî bütünlüğünü koruyan yerli kültürler yaşıyor. Antropoloji bunları incelerken geleneksel özelliklerini sürdürmeli. Öte yanda da geçmişte yazısı olmayan, ama günümüzde fizik varlığını koruyan toplumlarla karşılaşyoruz. Bunların kültürü gittikçe değişiyor ve Batı kültürlerinininkine yaklaşıyor. Bu toplumları incelemek de o toplumun kendi içinden çıkan antropologlara düşüyor. O ülkelerde antropoloji biz batılıların, kendi medeniyetimizin bilgisine erişmek konusunda geçerliliğini Rönesansdan beri ispat etmiş olan amaçlar ve metodlara benzer, amaç ve metodlar tespit etmelidir, kendisine. XIX. asrın sonundan itibaren antropologlar, dünyanın çeşitli yerlerinde, o ülke halkından araştırmacılar yetiştirme teşebbüsünde bulundular. Büyük eserler verdi bu yerli araştırmacılar. Mesela Kuzey Amerika'da Omaha reisinin oğlu olan Francis La Flesche, bir Pawnee yerlisi olan James Murie, bir Kwakiutl olan George Hunt ile bir Tsimshian olan Henry Tate bu araştırmacılar arasında yer aldılar. Bugün dünden çok daha kesin olarak biliyoruz ki, batı medeniyetinden en farklı olan toplumların bilgisi, ancak o toplumların kendi içinden yetişenlerin bu vazifeyi benimsemesi ile ilerleyebilir, ilerlemelidir. Böyle olması da hem onların kendi menfaatine, hem de bütün beşeriyetin hayrındır.

Claude LEVİ-STRAUSS
(Collège de France)